

אילו הייתם במקומי...

ופרופיומו התפטר, היה צורך בשעיר-לעזאזל. זהו המוסר הבריטי — לאצילים מותר הכל, כי הם בעלי-תרבות. המוסר דרוש כדי לרסן את בני המעמדות התחתונים, הפראיים. אבל כאשר פורץ סקנרל בצמרת, דרוש שעיר-לעזאזל. וורד התאים לתפקיד זה. הוא נזרק לכלבים. הוא הואשם באישום-כזב של חיים על ריוויז וזנות (כריסטין ומנדי), התאבד, הורשע לפני שנפח את נישמתו. כריסטין הורשעה בשבועת-שקר ונכלאה. רק מנדי יצאה מכל העניין כשידה על העליונה. היא מכרה את סיפורה לעיתונים בכסף רב ובאה ארצה. הסרט הוא כמעט תעודי. החידוש היחיד בו (כך נדמה לי) הוא הטענה כי וורד הביא את כריסטין קילר לנספת הסובייטי על פי בקשת האם איי-5, השב"כ הבריטי. הכוונה היתה קלאסית: לסחוט אותו כדי להפכו לסוכן כפול.

כל זה לא יכול היה לקרות בישראל. כאשר חשפנו פרשה דומה בחייו של משה דיין — פרשת-אלישבע — זה לא הפריע לאיש. המוניטין של דיין רק עלו.

ואשר לצד העיתונאי אחרי חשפת הפרשה, נערך בעיתונות הבריטית חשבון-נפש. הסתבר כי עיתונים חשובים רבים ידעו על הפרשה, אך לא העזו לפרסמה, בגלל אימת חוקי-הדיבה. החוק הבריטי — שהוא הרבה יותר ליברלי מאשר החוק הישראלי — הטיל את מוראו על עורכי-העיתונים. רק עיתון אחד העז, אחרי היסוס רב, לפרסם את הרמיזים הראשונים, שהביאו לפיצוץ. העיכוב איפשר לשר לשקר לפרלמנט, ואולי הביא למחרל ביטחוני תמור.

לאחר-מעשה טען העיתון הבריטי המכובד ביותר (או),

מאז הפך שם-המישפחה של קיסר כשפות רבות לתואר של שילטון-עליון. קיזור בגרמנית, צאר ברוסית. קיסר אצלנו. אחרי הירצחו של קיסר (גם אתה, ברוטוס!) נוצר הטרומוויראט השני, 17 שנים אחרי הראשון. יורשו של קיסר בחסר עצמו, מארכוס אנטוניוס, מאהבה של הגברת קלי-אופטרה, כרת ברית עם גאיוס יוליוס קיסר אוקטאוויאנוס, בנו המאומץ של קיסר. גם הפעם היה צורך באדם שלישי, פחות חשוב, כדי לאון ולתווד. שמו כמעט נשכח: אמיליוס לפידוס. השלושה תפסו את השילטון ביתר, ומייד לאחר-מכן התחילו לריב ביניהם. לפידוס המיסכן הורח, מארכוס אני-

טוניוס יצא למילחמה באוקטאוויאנוס, הובס והתאבד. נותר אוקטאוויאנוס, שזכה בתואר אוגוסטוס ומילא תפקיד ראשי בסידרה המוקרנת עתה בטלוויזיה הישראלית (אני קלאודיוס). המסקנה? טרומוויראט הוא מירשם לאסון. השלישי (יצחק מודעי) מועד תמיד להרחח, מפני שאין לו בעצם כוח של ממש. שני השליטים-בכוח, שרון ולוי, אינם יכולים לדור לאורך-ימים בכפיפה אחת, מפני שכל אחד מהם שואף לשילטון העליון. חזקה עליהם שיריבו וייצאו למילחמה זה בזה. לרוע מזלם, איש מהם אינו קורא סיפרי-היסטוריה. אחרת היו יודעים שכל העסק אבוד מראש.

החברים של מנדי

מנדי רייסדייוויס מצאה חן בעיני מהרגע הראשון שהיכרתי אותה.

ידעתי, כמובן, שהיא היתה וונת-צמרת בגיל 16, ששכבה עם מחצית האצולה הבריטית, שהופעתה במישפט של פרשת-פרופיומו היתה מסמרה-האירוע. היא נכנסה להיסטוריה (וגם לכמה ספרים של ציטוטין) כאשר נשאלה אם שכבה עם הלורד אסטור. היא ענתה בחיוב. אבל הוא מכחיש זאת, הטחי כפניה הפרקליט. מבלי להניד עפעף השיבה את התשובה שהפכה קלאסית: "HE WOULD, WOULDN'T HE."

(מצטער, אינני מסוגל לתרגם. וונת-צמרת ישראלית היתה אומרת, אלא מה? או מה חשבת? אבל וונת-צמרת בריטית מדברת אנגלית-צמרת). גם כסרט טקנדל, המחדש את פרשת-פרופיומו, מנדי היא כוכבת. בעוד שכריסטין קילר (בסרט: ג'ואן ווליקילמר) היא צעירה מסוככת, מורכבת, מתלבטת, הרי מנדי (בסרט: ברידג'ט פונדה) היא פשוטה, פיקחית, חרת-לשון. וכעיקר: צעירה היודעת מה שהיא רוצה — לעלות ממעמד עלוב של רקנית-בחי-צעירים במועדון לילה, למעמד גבוה יותר. היא הפכה למישהי. כפי שנאמר על הבר עם סיום הסרט: "מנדי רייסדייוויס פתחה בישראל שורה של מועדוני-לילה, הנקראים על שמה, מנדיס."

רפי שאולי, או דייל שאפתני, הביא אותה ארצה. היא הפכה לליידי הראשונה של חייה-לילה בתל-אביב, מתחרה רצינית לפרדריקה סגל ו"ל. היא ערכה ערבי-קריאה. נשות-החברה הישראליות קינאו בה.

כמשך זמן-מה שכן מועדוני-הלילה שלה בבית הסמוך לביתי, והרביתי לרדת אליה כדי ללגום כוסית בחברתה. ולשוחח איתה. היא היתה יפה, צעירה, פיקחית, מחשבת, חדת-לשון, קרירה. האנגלית שכפיה היתה מצויינת.

אומרים שבאנגליה אפשר להכיר כל אדם על פי שפתו. פריחה אנגלית מגלה את עצמה כרוע שיהא פותחת את פיה. הבעייה של מנדי היתה שהיא דיברה אנגלית נהדרת של בת המעמד העליון. שום בת אמיתית של המעמד העליון כבריטניה אינה מדברת אנגלית כל-כך טובה ומדוייקת. אנגלי אמיתי היה מבחין מיד שזוהי כחורה שהשתלה מאודי-מאוד ללמוד לדבר יפה. הלורד אסטור היה, כנראה, מורה טוב.

הסרט מסתובב כולו סביב אישיותו של הדוקטור ההומיאופאטי סטיון וורד, האישי שגילה את כריסטין קילר, שגילתה את מנדי. וורד הוא שהציג את כריסטין לפני שר המלחמה הבריטי, ג'ון פרופיומו (שמו מעיד על מוצאו האיטלקי), פוליטיקאי שמרני עולה ומכטיה. הוא גם הציג אותה לפני יבגני איוואנוב, הנספח הימי הסובייטי. הקשר בין — הוא שגרם לסקנרל העמיסה. היה בו הכל: מין, ריגול, ביטחון-המדינה, אורגיות, אחרי שהממשלה כמעט נפלה

אינני מבקר-התיאטרון. לכן (ואו למרות זאת) לא אכתוב ביקורת על קברט. לא אביע דיעה על השאלה הגורלית אם הגברת מיקי קם היא סכסית או לא (היא בוודאי סימפאטית מאוד, ומרת מעולה ושחקנית ככה-ככה). השאלה היא אם המחזמר כולו, בגירסתו העברית, ממלא את יעודו.

אחרי המערכה הראשונה הייתי מוכן להשיב בשלילה. אחרי המערכה השנייה שיניתי את דעתי.

קברט איננו מחזמר רגיל. הוא מעלה על הבימה את האווירה המיוחדת של מקום מסוים בתקופה מסוימת — שעת גורל בתולדות האנושות. וזהו ברלין בפרוס 1930, הימים האחרונים של רפובליקת-וויימאר, ערב עליית הנאצים לשלטון.

הקברט הוא סמל של עולם מטורף. בחוץ מתקצת הסערה הגדולה ביותר בתולדות העת החדשה. ברחובות משתולל האספסוף. מיליוני מובטלים זועקים ללחם ולעבודה. ובאותה השעה הגיעה גרמניה לשיא של פריחה תרבותית, לשיגשוג הפרוורסיות מכל הסוגים והמינים, לרקנטיזם בכל השטחים. ההומור חגג במועדוני-הלילה של ברלין, ובחוץ צעדו תיומורות-הלכת של נאצים וקומוניסטים, שמרנים וסוציאליסטים, בדרך-אל קרבות-הרחוב.

המחזמר בא לבטא את האווירה המיוחדת הזאת של ערב-סוף-העולם — אווירה קדחתנית, מטורפת. משה בקר, מנחה הקברט, עושה זאת בכישרון רב. כך גם רוזינה קמבוס, הנוזנות הוולגארית. מיקי קם מלכותית מדי לאווירה זו, אך היא עוברת קשה.

הוותיקים גונבים את ההצגה מן הצעירים. מוסקו אלקלעי וריבקה גור מביאים את הקול לרטט של ממש — גם משום שהם מייצגים במחזה את הנקודה היהודית.

אשר לי, צפיתי ברריכות לרגע מסוים: להשמעת השיר הנאצי.

אין זה שיר נאצי אמיתי, אלא שיר חוש, המייצג את הסיגנון הנאצי בהתגלמותו — מלהיב, תוקפני, מסעיר.

במצאיאות שרו הנאצים ברחובות שירים בנוסח "כאשר דם יהודי יתו מהסכנים, המצב ישתפר ויילך...". ו"צעוד נצעד קדימה / כאשר הכל יתנפץ לרסיסים / כי היום גרמניה היא שלנו / ומחר העולם כולו...". השיר במחזמר הוא מעין תמצית של כל השירים האלה. אהוד מנור תירגם אותו בכישרון (הוא ראו לשבח על תירגום כל השירים במחזמר, לא-אחת מצא תחליף מעניין למקור הגרמני).

נאצי יחיד מתחיל השיר. בהרגה מצטרפים אליו כל האחרים על הבימה — זונות, מלצרים, עובדי-זשבים. השיר מהדהד באולם. האם נדבק הקהל מן ההתרגשות, או שהוא נתקף בסלידה? זאת השאלה שסיקרנה אותי. אך איני יודע את התשובה. לא התסכלתי, מפני שעבר בי רטט של זועה. זוהי תזכורת: זה קרה שם. זה יכול לקרות בכל מקום. גם אצלנו. אילו זה קרה אצלנו, איך היינו אנחנו מגיבים? הגרמניה הקשישה במחזמר, פרוייליין שניידר, מנתקת את יחסיה עם הארוס היהודי שלה. וכאשר מייסרים אותה על פחדנותה, היא שרה את השאלה האחת המרחפת, בעיניי, על המחזמר כולו: "מה היתם אתם עושים אילו הייתם במקומי?" מה באמת?

שרונים ושותפיו

תמונה נהדרת. שלושה גברים, לבושים בטוגות רומיות לבנות, חותמים על הסכם להקמת טרומוויראט. אריאל קיסר, דויד פומפיוס ויצחק קראטוס.

אוגוסטוס

הצרה של כל טרומוויראט היא שאין לו כל טיכוו להחזיק מעמד. זה טמון בעצם הרכבו. טרומוויראט (טרוים) — שלושה, ויר — איש — הוא ברית של שלושה אנשים שווים לשם תפיסת השילטון ולחלוקתו ביניהם.

הטרומוויראט הראשון, המפורסם ביותר, נוצר בשנת 60 לפנה"ס. הפריחה הרכבו מעיד על טיבו. שני מצביאים מהוללים.

— גאיוס יוליוס קיסר וגגיאוס פומפיוס — היו בעלי כוח

שווה, ולכן היו צריכים להסתדר ביניהם. הם צירפו לבריתם מרינאי שלישי, ליקיניוס קראטוס, שהיה אדם פחות חשוב, אף כי גם הוא היה מצביא מצליח, ואדם עשיר מאוד. תפקידו העיקרי היה לאון ולתווד בין שני האחרים.

השלושה תפסו את השילטון. קראטוס נהרג במילחמה במזרח. נותרו שני הגדולים, שלא יכלו להשלים איש עם רעהו. פרצה ביניהם מלחמת-אזרחים, קיסר ניצח, פומפיוס נרצח.

כריסטין קילר בימי הפרשה

ט'מ"מ, במאמר ראשי, כי העיתונות הבריטית לא עמדה במבחן, וכי היה עליה לפרסם את הפרשה מוקדם יותר ובאומץ-לב רב יותר. (אין ספק שהעולם הזה היה מפרסם את הדברים מייד, בלי היסוס.) כיום לא דרוש אומץ-לב רב כדי להפיק סרט על הפרשה. בכל זאת זהו סרט שראוי לראותו. לא רק מתוך נוסטלגיה למנדי (היכן היא?) אלא גם כתעודה על מצבה של החברה הבריטית הגבוהה בשנות ה'60.

תרופה ומכה

מיקרים כאלה קורים באחרונה בגמל-התעופה בן-גוריון לעיתים קרובות. נשים ורות סוטרות על פניהם של שוטרים ושוטרות. תמהני מדוע.

השבוץ זה קרה לרמניה שהגיע ארצה, יחד עם בתה, כדי לבקר את בני-משפחתו של בעלה הפלסטיני בבית-לחם. הבת נקראת פלסטין, וזה כבר הרגיו את השוטרים.

וכך כותב זוהר בלומנקרנץ, כתב הארץ: "השתיים נשאו איתן ארגו גרול, והתברר כי הכיל כמות גדולה ביותר של תרופות, שנועדו, ככל הנראה, לצורכי האינתיפאדה."

האם הבין הכתב-לאנשים-חושבים מה הוא כותב? מה משמעותן הנוראה של המילים האלה, "תרופות לצורכי האינתיפאדה"? האם הבין העורך? האם מובן מאליו שנפגעי האינתיפאדה אינם זכאים לתרופות?

הכתב לא ציין מה קרה לתרופות. הוחרמו? הוחזרו לגרמניה?